

(-sseguea).¹

Despeser o *dispeser*: «jo no'ls sé matar de gana, com ho fan les pròpiament *despeseres*», NOLLER (Pap., 11). *Despesar* 'gastar': «havent *despesada* la major part de la monició, se posà foch en la casa de la Universitat, ahont se cremà tot lo de la Monició, açò és la pólvora, cordells y fil de ballestre», doc. de Ciutadella, a. 1558 (BABL II, 78). *Dispensa* 'rebot' o 'celler de provisions', ant. (avui seria castellanisme): «un burguès --- en los graners hac molt blat, e en la *dispensa* molt pa e farina», Llull (*Blanq.*, NCL. II, 81.13). *Dispensar* 'administrar' tr., *VidesR* (veg. gloss.); 'gastar, despendre' (StVicentF, *Spill* de JRoig). *Dispenser* [1283] o *dispenser* («promuscondus», OPOU, *TbPu.*, 160). I veg. *DISMENDER*.

En forma més sàvia. *Dispensar* 'administrar' o 'distribuir ordenadament' [1344, *Ordin. Palat.*], 'concedir beneficis' [1435], 'eximir d'una obligació [S. xv]: «mas lo voler vers un seguir *dispensa* / yo'l vos public, amar dretament vós», Ausiàs (C. d'Amor, p. 2), 'perdonar un mancament' [S. XIX]; *dispensació*, Eiximenis («avocacions e causes, procuracions e *dispensacions*», Eiximenis, *Dones, Prosig.*, VI, 18). *Dispensador*. *Dispensant*, *dispensatiu*, *dispensatori*. *Dispensari*. *Dispendi* [1383], pres del ll. *dispendum* id.; *dispendiós*. *Expendre*, *expendedor*. *Expenses*.

¹ El que sembla ser enterament arbitrari és el verb *despesegar* solament admès (com a «antic») per Belv. i Lab.; amb la definició «desperdicar, destrozor, despedazar, malbaratar». És sabut que Belv. i Lab. 1839 solien qualificar evasivament d'«antic» tot allò que no els constava bé com a usat i no en tenien més que una vaga notícia. Esmaperduts pel valor un poc extraordinari del sufix *-ec* en aquest mot de la *Crònica* del Cerimoniós, Belvitges tracta d'explicar-se'l suposant un verb derivat de *peça*, però no és aquest el sentit sinó «malgastador». És tracta, doncs, d'un mot fantasma. Per desgràcia això anà passant a tots els diccionaris posteriors i el *DFa*. no gosant contradir-ho ho escriví amb *c*. El cas és que aqueix verb no està documentat en cap text, que el sentit bàsic de *despesec* és el de despesa i no hi ha cap text on impliqui trossejament. Ha fet bé Moll en no admetre el verb fantasma en la seva obra.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *despenedor*, *despenent*, *despeniment*, *despesa*, *dispensa*, *dispesa*, *despès*, *despens*, *dispens*, *despesec*, *despesegesa*, *despeser*, *dispeser*, *despesar*, *dispensa*, *despensar*, *dispenser*, *dispenser*, *dispensar*, *dispensació*, *dispensador*, *dispensant*, *dispensatiu*, *dispensatori*, *dispensari*, *dispendi*, *dispendiós*, *expendre*, *expendedor*, *expenses*.

Despenjar, *despenjafigues*, V. *penjar* *Despens*, *dispensa*, *dispensar*, *dispenser*, V. *despendre* *Despentinar*, V. *pinta* *Despentolar*, V. *pèntols* (PENJAR) *Despenyar*, V. *penya* *Desperació*, *desperança*, *desperar*, *-erat*, V. *esperar* *Desperdici*, *desperdi-*

ciar, V. *perdre* *Desperdigolat*, V. DCEC, *desperdigar* (PERDIZ) *Desperear-se*, *despereó*, V. *peresa* *Desperfecte*, V. cast. *desperfecto* (DCEC AFECTO) *Desperfilar*, *desperfilat*, V. *perfil* (FIL) *Desperjurar*, V. *jurar* *Despernegar-se*, V. *perna*

DESPERT, mot comú a les tres llengües romàniques de la Península (port. *desperto*, cast. *despierto*) i a alguns parlars perifèrics de França i Itàlia, derivat del ll. vg. EXPERTUS, forma analògica usada amb el valor del ll. EXPERRECTUS, participi d'EXPERGISC 'despertar-se'. □ I.^a doc.: *despert* 'que no dorm', c. 1390, *Torcimany* d'Aversó;¹ 1460, JRoig (*Spill*); *despertar*, c. 1274, Cerverí.

¹⁵ «Ans de retorn / jo fuy *despert*», JRoig, 6379. El verb *despertar* ja el trobem en diversos autors de fi S. XIII: «a malson se *despert* / --- / no trobey l'ux obert / ---» en el *Testament* de Cerverí de Girona (v. 76). En la *Cròn.* de Jaume I com a reflexiu i com a transitiu: «quant vench entre mijja nuyt e alba, Nós nos *despertam*, e tornam a nostre pensament, e pensam-nos que havíem a fer ab mala gent», «Demana-li: —Qui és tu qui m'has *despertat*? — E ell dix: —jo són àngel de Nostre Senyor» (281, 405); igualment en Llull: «lo colp de amdues les pedres fo enaxí gran, que *despertà* tots aquells qui dormien en la host del rey» (*Merav.*, O. C. I, 131); «vol que la tua ànima se *despert*» (*Blanq.*, NCL. I, 163.7).

Altrament *despertar* se'ns fa trobadís en tota mena d'escriptors medievals i posteriors, de llenguatge tradicional: «haviem-me dit que la Vostra altesa dormia, e per no *despertar* aquella, era vengut aci», JoMartorell (Ag. II, 76); *adespertar-se*: *expergiscor* --- *despertar-se* quant lo sol hix: simul cum sole *expergisci* --- *despertar* algú: *excitare*, *expergefacerere*, *exsomo* suscitare aliquem», OPOU (*TbPu*); «mes una nit bramaren la mar y'l tro; de trèmol / com fulla en mans del Bòreas, l'Europa trontollà, / y, *desperjada* a punta de dia, al terratrèmol, / d'esglay cruixint-li els ossos, no veyal món germà», *Atl.*, 44.

EXPERTUS 'despert' es troba en diferents textos de llatí vulgar: *Mulomedicina Chironis*, 78.8, en un gramàtic (ALLG XIV, 122) i en la glossa CGL v, 292.40. És contracció de EXPERGITUS, del qual hi ha diversos

⁴⁵ exs. clàssics i vulgars (cites en CGL VI, 417), encara que la forma normal en llatí clàssic era l'irregular EXPERRECTUS. El mateix origen tenen el port. *esperto* o *desperto*, cast. *despierto*, Aude *despert*, való *dispyer*, sobreselvà *spert*, calabr. *spertu* (i fins les formes suditalianes i greco-albaneses a què em referiré de seguida). És bàsic per a l'origen de *despert* i les altres expressions romàniques de 'despertar' l'admirable estudi de Jud, *RLiR* I, 1925, 184 i ss. Va indicar el mestre que, confonent-se el vulgar EXPERTUS 'despertat, despert' amb el clàssic EXPERTUS, participi d'EXPERIRI 'experimentar', i essent el verb EXPERGISC excessivament irregular, el poble de la Gàl·lia va emprar EXPERIRE amb el valor de EXPERGISC i de les seves correspondències transitives EXPERGERE, EXPERGEFACERE, EXCITARE. D'aquí el fr. ant. i oc. ant. *esperir*

⁵⁵ *despert* amb el clàssic EXPERTUS, participi d'EXPERIRI 'experimentar', i essent el verb EXPERGISC excessivament irregular, el poble de la Gàl·lia va emprar EXPERIRE amb el valor de EXPERGISC i de les seves correspondències transitives EXPERGERE, EXPERGEFACERE, EXCITARE. D'aquí el fr. ant. i oc. ant. *esperir*